

Lipiec, Dariusz

Zasady współpracy duchowieństwa i laikatu w Kościele

Studia Teologiczne 21, 135-153

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. DARIUSZ LIPIEC

ZASADY WSPÓŁPRACY DUCHOWIEŃSTWA I LAIKATU W KOŚCIELE

Treść: I. Źródła zasad; II. Zasady dotyczące duchownych; III. Zasady dotyczące świeckich;
IV. Zasady dotyczące natury współpracy; V. Wnioski teologiczno-pastoralne.

Współpraca duchowieństwa i laikatu stoi u podstaw życia i działalności Kościoła. Jakakolwiek jego działalność apostołska, jak również życie wewnątrz jego wspólnoty odbywa między innymi dzięki współpracy wszystkich jego członków, a w ich liczbie duchownych i świeckich. Dla właściwego rozwoju Kościoła i jego działalności konieczne jest wskazanie zasad współpracy między tymi stanami oraz ich zachowywanie. Problemy w życiu wspólnot eklezjalnych na różnych szczeblach, a także trudności w realizacji posłannictwa Kościoła, wynikają niejednokrotnie z nieznaności tych zasad lub ich pomijania.

I. Źródła zasad

Zasady współpracy duchowieństwa i laikatu mają swoje zasadnicze źródło w Kościele i jego naturze. Z natury bowiem Kościół jest wspólnotą ludzi wierzących, którzy powołani są do głoszenia Dobrej Nowiny. Wspólnota ta jest uporządkowana w sposób hierarchiczny. Ukazanie zasad współpracy duchownych i świeckich odbywa się poprzez refleksję teologiczną nad komunijną i misyjną naturą Kościoła, jak również nad relacjami zachodzącymi pomiędzy poszczególnymi stanami Kościoła.

1. Komunijna natura Kościoła

Pojęcie komunii jest jednym z centralnych pojęć teologii Soboru Watykańskiego II. Idea eklezjologii komunii także zajmuje czołowe miejsce w nauczaniu soborowym. Ojcowie soborowi, opierając się na refleksji biblijnej i nawiązując do tradycji starożytnej oraz współczesnej eklezjologii Wschodu, włożyli wiele wysiłku, aby Kościół rozumiany był jako „komunia” i jako „komunia” urzeczywistniany.

Termin „communio” nawiązuje do zjednoczenia, jakie dokonuje się między Bogiem a człowiekiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Dokonuje się ono w Słowie Bożym i sakramentach. Spośród sakramentów dwa odgrywają szczególne znaczenie. Fundamentem komunii określany jest sakrament chrztu, w którym, jak przez bramę, ludzie wchodzą w nadprzyrodzoną relację z Bogiem. Szczytem i źródłem całego chrześcijańskiego życia jest z kolei Eucharystia. Buduje ona i sprawia wewnętrzne zjednoczenie, czyli Komunię, wszystkich wiernych w Ciele Chrystusa. Miejsцем, gdzie odbywa się to zjednoczenie jest Mistyczne Ciało Chrystusa, którym jest Kościół.

Komunia kościelna posiada także aspekt horyzontalny. Członkowie Ludu Bożego, pozostając w komunii z Bogiem, uczestnicząc w jednym chrzcie, pozostają również w komunii między sobą. Nauczanie to opiera się na prawdzie wiary mówiącej o obcowaniu świętych, *communio sanctorum*, w ramach Kościoła. Owo *communio sanctorum* oznacza zarówno więź z Chrystusem i zjednoczenie z Nim, jak również więź pomiędzy wszystkimi wiernymi na tym oraz na tamtym świecie. W ich liczbie są także ci ochrzczeni, którzy trwają w jedności z Chrystusem w Kościele. Do nich zalicza się zarówno duchownych, jak i świeckich. Wewnętrzna zasada ich jedności jest miłość.

Soborowe nauczanie i teologiczna refleksja po Soborze posługują się biblijnymi obrazami Kościoła-komunii, ukazującymi jedność chrześcijan z Chrystusem oraz ich jedność wzajemną. Do najczęściej używanych należą obrazy: owczarni, trzody, winorośli, świętego miasta, duchowej budowli, Ludu Bożego, a przede wszystkim obraz ciała – zaczerpnięty z nauczania św. Pawła – będący najbardziej uniwersalnym przedstawieniem Kościoła. Obraz ten zawiera wiele analogii i refleksja nad nim odsłania wiele prawidłowości w życiu Kościoła-komunii (zob. ChL 19).

Komunijna natura Kościoła wskazuje przede wszystkim na różnorodność powołań, darów i charyzmatów wewnątrz wspólnoty eklezjalnej, jak również na ich komplementarność. Wynika stąd, że zarówno duchowni jak i świeccy pozostają w relacji do całej wspólnoty oraz do siebie nawzajem. Kolejnym wnioskiem jest ten, że i świeccy, i duchowni wnoszą swój wkład we wspólnotę kościelną, a przez to ubogacają siebie nawzajem (zob. ChL 20). W rezultacie rozważań nad komunijną, „relacyjną” naturą Kościoła dochodzi się do stwierdzenia, że współpraca duchowieństwa i laikatu w Kościele jest koniecznością. Bez niej bowiem wspólnota kościelna nie mogłaby istnieć i funkcjonować. Komunijna natura Kościoła wskazuje także na fakt, że duchowieństwo

i laikat w posiadają tę samą godność dziecięstwa Bożego wynikającą z sakramentu chrztu.¹

2. Misyjna natura Kościoła

Kościół jest ze swej natury wspólnotą misyjną. Został on założony po to, aby na ziemi kontynuował misję Chrystusa. Treścią tej misji jest szerzenie Królestwa Bożego w całym świecie oraz uczynienie wszystkich ludzi uczestnikami zbawienia. Celem takiej działalności jest rzeczywiste skierowanie całego świata do Chrystusa, ku chwale Boga Ojca. Tę działalność Kościoła nazywa się apostołstwem.

Powołanie do apostołstwa jest w Kościele powołaniem powszechnym, ponieważ powołanie chrześcijańskie jest ze swej natury powołaniem misyjnym. Jakkolwiek istnieje w Kościele różnorodność posługiwania, to jednak zawiera się ona w jedności posłannictwa. Jedność ta zasadza się w jednym posłannictwie Chrystusa, wyrażającym się w Jego potrójnej funkcji: nauczycielskiej, kapłańskiej i królewskiej. W funkcjach mają udział zarówno duchowni, jak i świeccy. Mając między sobą różnorakie więzi, które zespalają ich i budują Mistyczna Ciało Chrystusa, posiadają oni obowiązek podejmowania działań apostołskich. Tego natomiast chrześcijanina, który nie przyczyniałby się do wzrostu Królestwa Chrystusowego, „należy uważać za niepożytecznego tak dla siebie, jak i dla Kościoła” (DA 2).

Duchowni, na mocy sakramentu święceń, zostali posłani do wypełniania swego urzędu „aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8). Powszechność kapłaństwa oznacza, że duchowni należą do Kościoła powszechnego. Chociaż gromadzą się wokół biskupa diecezjalnego tworząc prezbiterium diecezjalne, to jednak uczestniczą oni w powszechnej misji zbawienia. Powszechność ta wyraża się wielorako. Najczęściej przez powszechność kapłaństwa rozumie się posłannictwo duchownych *ad gentes*. Uważa się przy tym, że wszyscy duchowni powinni mieć ducha misyjnego. Przynależność do Kościoła partykularnego nie powinna zamykać ich „w ciasnej i partykularnej mentalności, ale otworzyć (...) na służbę także innym Kościołom”.²

Misyjność kapłaństwa wyraża się również w posłannictwie do Ludu Bożego. Zadaniem duchownych jest coraz pełniejsze urzeczywistnianie Królestwa Bożego poprzez służbę wierze, nadziei i miłości. Zobowiązuje to

¹ Pof. K. PARZYSZEK. *W kierunku chrześcijańskiego życia wspólnotowego*. CTh 48:1978 nr 4 s. 151-160.

² Kongregacja ds. duchowieństwa. *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* nr 14.

ich m.in. to tworzenia więzi z innymi wiernymi, w tym z wiernymi świeckimi (PDV 17).³

Wierni świeccy z kolei otrzymali powołanie do apostołstwa w sakramencie chrztu, który wszczepił ich w Chrystusa – Proroka i Nauczyciela. W sakramencie bierzmowania otrzymują oni pełnię darów Ducha Świętego, który uzdalnia ich do dawania świadectwa chrześcijańskiego życia oraz składania duchowych ofiar.⁴ Zasadą apostołstwa świeckich jest miłość, którą umacniają oni w sakramentach, a zwłaszcza uczestnicząc w Eucharystii. Podobnie, jak działalność apostołska duchowieństwa, tak również apostołstwo laikatu oznacza służbę wierze, nadziei i miłości, będące darami Ducha Świętego. Apostołstwo świeckich cechuje się również znamieniem powszechności, ponieważ wszyscy ochrzczeni, wypełniając przykazanie miłości, mają za zadanie troszczyć się „o chwałę Boga przez nadejście Jego królestwa i o życie wieczne dla wszystkich ludzi” (DA 3).

Misyjna natura Kościoła, a przez to także działalność apostołska duchowieństwa i laikatu, ma charakter chrystologiczny i pneumatologiczny. Chrystus, będący źródłem i początkiem wszelkiego apostołstwa, jednoczy duchownych i świeckich ze sobą. Zjednoczenie to wyraża się zarówno we wspólnocie działania, jak i ciągłym uświęcaniu przez Chrystusa swoich współpracowników. Powołanie bowiem do apostołstwa jest jednocześnie powołaniem do świętości (por. PDV 16. 24; DA 3).

Duch Święty udziela wszelkich potrzebnych darów do wypełnienia tego zadania. Dary te otrzymują duchowni i świeccy przede wszystkim w sakramentach, będących znakami otrzymywanej łaski i pomocy. Jednocześnie Duch Święty udziela specjalnych darów i charyzmatów, o charakterze naturalnym i nadprzyrodzonym, dla budowania wspólnoty i ożywiania jej (por. PDV 27; DA 3).

Misyjna natura Kościoła wskazuje na konieczność współpracy duchowieństwa i laikatu w realizacji posłannictwa Kościoła oraz ze względu na wierność powołaniu, tak świeckiemu, jak i duchowemu. Wspólne źródło powołania, którym jest Bóg, i wspólny cel działalności apostołskiej, jakim jest szerzenie Królestwa Bożego i troska o zbawienie ludzi, wskazują na solidarny charakter tej współpracy. Opiera się ona bowiem na tej samej wierze, nadziei i miłości, będących udziałem całego Ludu Bożego.

³ Zob. JAN PAWEŁ II. Przemówienie *Misja ewangelizacyjna prezbiterów* (Rzym 21. 04. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 7 s. 40-42.

⁴ Tenże. Przemówienie *Wszyscy ochrzczeni uczestniczą w misji Chrystusa* (Rzym 8. 09. 1993). OsRomPol 15:1994 nr 2 s. 34.

3. Relacja kapłaństwa powszechnego i urzędowego

Kapłaństwo powszechne wiernych oraz kapłaństwo hierarchiczne mają swoje źródło w kapłaństwie Jezusa Chrystusa, Jedynego i Najwyższego Kapłana. Genezy kapłaństwa powszechnego należy doszukiwać się w fakcie, że Chrystus, będąc Kapłanem wziętym spośród ludzi (por. Hbr 5, 1-5), uczynił Lud Boży Nowego Przymierza kapłanami swemu Ojcu. Członkowie Ludu Bożego przeznaczeni są do tego, aby składali Mu ofiary duchowe przez pełnienie dobrych uczynków oraz do głoszenia Dobrej Nowiny.⁵ Powołanie takie otrzymują oni w sakramencie chrztu, kiedy to poświęceni zostają Ojcu i namaszczeni Duchem Świętym „jako dom duchowy i święte kapłaństwo” (KK 10).

Ponieważ kapłaństwo to opiera się na sakramencie chrztu i dotyczy wszystkich ochrzczonych, dlatego nazywane jest kapłaństwem powszechnym. Nazywane bywa również kapłaństwem wspólnym, ponieważ mają w nim udział wszyscy członkowie Kościoła, a w ich liczbie duchowni i świeccy. Mocą tego kapłaństwa wszyscy ochrzczeni mają za zadanie przede wszystkim składać siebie samych Bogu jako ofiarę. Ofiara ta ma być żywa, święta i miła Bogu (por. Rz 12, 1). Dopelnieniem składania ofiary z samych siebie jest głoszenie Chrystusa, zwłaszcza przez dawanie świadectwa chrześcijańskiego życia (KK 10).

Kapłaństwo urzędowe, czyli hierarchiczne opiera się o sakrament kapłaństwa, zwany również sakramentem święceń. Różni się ono od kapłaństwa powszechnego nie stopniem, ale swoją istotą. Na mocy sakramentalnego kapłaństwa duchowni w pewien sposób zostają wydzieleni spośród Ludu Bożego. Uczestnicząc w potrójnym urzędzie Chrystusa, na mocy władzy świętej, duchowni nauczają i kształcą Lud Boży, kierują nim, sprawują w imieniu Chrystusa ofiarę eucharystyczną i składają ją w imieniu całego ludu.⁶

Należy zauważyć, że sakrament kapłaństwa jak gdyby nakładał się na sakramenty inicjacji chrześcijańskiej. Nie znosi on obowiązków płynących z sakramentów chrztu i bierzmowania, lecz dodaje duchowym nowym. Duchowni nie zostają przezeń wyłączeni ze wspólnoty Ludu Bożego, ale przeznaczeni i uzdolnieni do pełnienia w nim szczególnych funkcji. W ten sposób duchowni i świeccy nie zostali sobie przeciwstawieni, lecz została uwypuklona postawa ich wzajemnego braterstwa.⁷

⁵ Zob. Tenże. Przemówienie *Misja prezbiterów w sakramentalnej postudze uświęcania* (Rzym 5. 05. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 7 s. 42-43.

⁶ Zob. Tenże. Przemówienie *Prezbiter pasterzem wspólnoty* (Rzym 19. 05. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 8-9 s. 41-42.

⁷ B. PRZYBYLSKI. *Wprowadzenie do Dekretu o postudze i życiu kapłanów*. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*. Poznań-Warszawa 1986 s. 484-485.

Istotna różnica między duchownymi a świeckimi polega na tym, że ci pierwsi są pasterzami i przewodnikami Ludu Bożego. Według Konstytucji dogmatycznej o Kościele są oni zastępcami Chrystusa. W Jego imieniu nauczają lud wierny, kierują nim; w zastępstwie Chrystusa sprawują sakramenty, a imieniu ludu składają Bogu ofiarę. Inaczej natomiast świeccy. Na mocy kapłaństwa wspólnego przyjmują sakramenty, współdziałają w sprawowaniu Eucharystii, składają Bogu modlitwy i ofiary duchowe, a także dają świadectwo chrześcijańskiego życia przez czynną miłość i zaparcie się siebie (zob. KK 10).⁸

Taka relacja pomiędzy kapłaństwem powszechnym a sakramentalnym rzutuje na relacje pomiędzy duchownymi a świeckimi. Z jednej strony są oni członkami tego samego Ludu Bożego na mocy tego samego chrztu i bierzmowania, co skłania jednych i drugich do realizacji powołania w duchu braterstwa i solidarności. Z drugiej strony jednak nie można mówić o „równości” kapłaństwa sakramentalnego i wspólnego. Z tego też względu duchowni i świeccy przyjmują we wspólnocie Ludu Bożego odmienne, sobie właściwe urzędy, funkcje i posługi, co w znacznym stopniu rzutuje na charakter ich wzajemnych relacji oraz na zasady, które nimi kierują.

II. Zasady dotyczące duchownych

Analiza podstaw eklezjologii komunii oraz miejsca i roli duchowieństwa i laikatu w Kościele wskazuje na konieczność ich współpracy. Obligatoryjny charakter współpracy świeckich i duchownych sprawia, że można mówić o wzajemnych obowiązkach, jakie mają wobec siebie nawzajem. Wypełnianie tych obowiązków warunkuje nie tylko istnienie i rozwój współpracy między nimi, lecz także rozszerzanie się Królestwa Bożego na ziemi.

1. Obowiązek i inicjatywa współpracy

Obowiązek współpracy dotyczy przede wszystkim duchownych. Im bowiem została przyznany urząd pasterzy Ludu Bożego. Z urzędem tym związana jest inicjatywa duszpasterska. Duchowni mają zatem obowiązek przede wszystkim dostrzegać ten obowiązek. Takie stanowisko stoi w sprzeczności zarówno z przedsoborowym modelem Kościoła, jak i z wynikającą z niego wizją relacji między duchowień-

⁸ Zob. Jan Paweł II. Przemówienie *Kult eucharystyczny zasadniczym posłannictwem prezbiterów* (Rzym 12. 05. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 7 s. 43-44.

stwem a laikatem. W wizji tej czynną aktywność przyznawano duchownym, zaś świeccy byli stroną bierną. Współpraca natomiast ograniczała się do koniecznej pomocy, jaką świeccy świadczyli duchownym w pracy duszpasterskiej.

Jako powinność duchownych jawi się także wychodzenie naprzeciw laikatowi. Oznacza to, że duchowni nie powinni czekać, aż sytuacja niejako zmusi ich do podjęcia współpracy. Mając inicjatywę duszpasterską to oni mogą współpracę tę nawiązywać, podtrzymywać i nią kierować.

Na inicjatywę duchownych w nawiązywaniu współpracy z laikatem w Kościele wskazują nie tylko względy eklezjologiczne. Także racje duszpasterskie wskazują jednoznacznie na konieczność współpracy. Zwiększająca się świadomość podmiotowości laikatu w Kościele, gotowość wielu świeckich do działalności apostołskiej i zaangażowania w duszpasterstwo, niewystarczalność działalności jedynie duchownych oraz nowe wymogi współczesności są argumentami za podjęciem takiej współpracy. Niepodjęcie jej lub jej pozorowanie prowadzi do nieporozumień i rozdziewików pomiędzy duchowieństwem i laikatem, co niekiedy kończy szkodą dla wspólnoty kościelnej.

2. Określanie zasad współpracy

Dokumenty soborowe wskazują jednoznacznie, iż z tytułu bycia pasterzami wspólnot eklezjalnych duchowni są tymi, którzy ustalają jej zasady. Dokumenty kościelne mówią o tym wyraźnie. Soborowa Konstytucja dogmatyczna o Kościele, w części odnoszącej się do zadań biskupów w Kościele, głosi, że „na mocy tej władzy biskupi mają święte prawo i obowiązek wobec Pana stanowienia praw dla swych poddanych (...) i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny (...) apostołatu” (nr 27). Owo „wszystkim” wskazuje, że do tych praw należą także zasady współpracy duchowieństwa i laikatu w podległych im wspólnotach kościelnych. Tę prerogatywę hierarchii kościelnej potwierdza Dekret o apostołstwie świeckich gdy mówi, że jest „konieczna współpraca między różnymi poczynaniami apostołskimi, a winna ją uzgadniać hierarchia” (nr 23). Jednoznacznie stwierdza on również, że „obowiązkiem hierarchii jest popierać apostołstwo świeckich, ustalać zasady i udzielać mu pomocy duchowych, kierować jego działalność ku wspólnemu dobru Kościoła, czuwać nad zachowaniem czystości nauki i porządku” (nr 24). Wydaje się rzeczą oczywistą, iż wśród zasad apostołstwa laikatu są również i te, które regulują wzajemne relacje pasterzy i świeckich w procesie apostołstwa, a także zasady ich współdziałania.

Pozostawienie prerogatywy ustalania zasad współpracy w rękach duchowieństwa jest konieczne ze względu na zachowanie ducha jedności i miłości w Kościele. Potrzebne jest także ze względu na podtrzymanie i zachowanie tożsamości Kościoła. W przeciwnym razie otwarta zostałaby droga do współzawodnictwa między różnymi społecznościami wewnątrzkościelnymi, a także sytuacja taka sprzyjałaby powstawaniu chaosu w życiu i działalności Kościoła. Przyznając duchowieństwu ustalanie zasad współpracy z laikatem ojcowie soborowi nie kierowali się duchem klerykalizmu. Nie można się go więc dopatrywać w tej funkcji hierarchii. Funkcja ta ma charakter służebny względem laikatu i całej wspólnoty kościelnej i przeznaczeniem jej jest służba wspólnemu dobru Kościoła.⁹

Zasada ta posiada prawniczy wydźwięk i w niektórych kręgach kościelnych nie jest mile widziana. Zwłaszcza przez niektórych świeckich przyjmowana jest z pewnymi oporami. Ich zdaniem stoi ona w opozycji do wolności w podejmowaniu działań apostołskich, którą laikatowi przyznał Sobór Watykański II. Niemniej jednak wynika ona z istoty obowiązków hierarchii, przede wszystkim biskupów, jako czynnika jedności i ładu w Kościele.¹⁰

3. Kierowanie współpracą

Wspomniany wyżej Dekret o apostołstwie świeckich Sobory Watykańskiego II wskazuje jednoznacznie na fakt, że kierowanie współpracą duchowieństwa i laikatu należy do hierarchii kościelnej: „obowiązkiem hierarchii jest popierać apostołstwo świeckich (...) i (...) kierować jego działalność ku wspólnemu dobru Kościoła, czuwać nad zachowaniem (...) porządku” (nr 24). Ojcowie soborowi przyznają duchowieństwu nie tylko sprawczą inicjatywę w zakresie współpracy z laikatem oraz ustalanie jej warunków, ale zadaniem duchownych jest także aktywne czuwanie nad przebiegiem i realizacją tej współpracy. Duchowni otrzymali ważne prerogatywy w tym względzie. Pierwszą jest kierowanie współpracą. Wynika stąd, że hierarchia nie jest jedynie partnerem do współpracy i stroną dialogu. Nie ma tu też równości w kompetencjach duchownych i świeckich. W kierowaniu współpracą duchowieństwo posiada wyraźną przewagę i ono właśnie steruje procesem współdziałania. Nie można tej prerogatywy duchowieństwa odczyty-

⁹ E. WERON, *Świeccy w Kościele. Dekret soborowy o apostołstwie świeckich „Apostolicam actositatem”*. Wprowadzenie – tekst – komentarz – uzupełnienia. Paris 1970 s. 117.

¹⁰ Zob. J. OZDOWSKI, *Współpraca w apostołstwie*. AK 60:1968 z. 5 s. 317-327.

wać jedynie jako przywileju, dającego możliwość „panowania” nad świeckimi. Nie mogą duchowni zrezygnować z tej zasady, nawet w imię równości, ponieważ kierowanie współpracą ze świeckimi należy do ich obowiązków. Osobnym zagadnieniem jest traktowanie świeckich partnerów tej współpracy.

W ramach funkcji kierowniczej w dziedzinie współpracy ze świeckimi otrzymali też duchowni prawo kontroli tego procesu. Wolno również domniemywać, że wspomniane wyżej „czuwanie nad zachowaniem porządku” dotyczy także stron współpracy. Funkcja kontroli może być rozumiana wielorako w różny sposób sprawowana. Inaczej przebiega ona we współpracy w ramach stowarzyszeń katolickich,¹¹ inna formę posiada ona w ramach ruchów i małych wspólnot, inaczej też wygląda ona we współpracy na terenie parafii i diecezji; inaczej także, gdy świeccy zajmują się wypełnianiem swego podstawowego posłannictwa, jakim jest uświęcanie świata. W każdym jednak wypadku kontroli podlega realizacja zakładanego celu współpracy, zachowanie jej zasad, jak również sprawowanie nadzoru nad stronami współpracy, a więc tak nad duchowieństwem, jak i nad laikatem.¹²

4. Uznanie chrześcijańskiej godności i kościelnej tożsamości świeckich

Na mocy sakramentu chrztu katolicy świeccy stali się przybranymi dziećmi Bożymi, otrzymując od Ojca łaskę, mocą której powołani zostali do budowania Królestwa Bożego oraz realizacji osobistej świętości. W ten sposób została w nich odnowiona godność dziecięctwa Bożego, zapoczątkowana w akcie stworzenia, a zamazana niejako przez grzech pierworodny. Przez sakrament chrztu zostali oni także włączeni do wspólnoty Ludu Bożego – Kościoła, którego stali się pełnoprawnymi członkami.¹³

¹¹ Por. E. WERON. *Współpraca świeckich z duchowieństwem w Akcji Katolickiej*. CTh 68:1998 nr 1 s. 155-162.

¹² W kierowaniu współpracą według tej zasady duchowni popełniają niekiedy błędy. Pierwszym z nich jest pokusa „panowania” nad świeckimi i narzucania im swojej woli na podstawie swoich upodobań. Duchowni zapominają wtedy, że funkcję kierowniczą należy pełnić w duchu służby, zaś samych świeckich otaczać szacunkiem i dostrzegać ich kompetencje. Innym błędem jest błąd „demokratyzmu”, kiedy to duchowni swoim działaniem zmierzają wyeliminowania różnic pomiędzy zadaniami ich i świeckich. Takie działanie „prowadzi do nieuznawania władzy i łaski Chrystusa Głowy oraz do wypaczania Kościoła, jakby nie był niczym innym jak tylko społecznością ludzką”. – *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów nr 16-17*.

¹³ Por. B. LIS. *Współpraca świeckich z kapłanami w ewangelizacji. Aspekt teologiczno-pastoralny*. CTh 62:1992 nr 1 s. 135-146.

Chrześcijańska i kościelna tożsamość katolików świeckich związana jest z powołaniem, jakie otrzymali oni od Boga. Powołanie to ma charakter dynamiczny. Świeccy powołani zostali do bycia „świadkami nieba na ziemi”. Oznacza to przede wszystkim, że mają oni za zadanie głosić przeznaczenie świata w historii zbawienia i jego rolę w dziejach przymierza Boga z ludźmi. W ich posłudze ma się odbijać i urzeczywistniać to, co Chrystus zainicjował swoją zbawczą posługą. W praktyce przejawiać się to powinno w trosce o rozwój świata według Bożego zamysłu i planu. Następnie powołaniem i zadaniem świeckich jest uczestnictwo w życiu i misji Kościoła. Mają oni uczestniczyć w apostołstwie prowadzonym przez Kościół. Uczestnictwo to odnosi się tak do ewangelizacji środowiska życia świeckich, jak też do udziału w misji Kościoła skierowanej „do wszystkich narodów”.¹⁴

W perspektywie wyzwań współczesnej doby stają przed świeckimi nowe zadania. Przede wszystkim w ramach uświęcania świata zachodzi konieczność głębszego zaangażowania się laikatu w dziedziny kultury, gospodarki i polityki. Stoją oni także wobec konieczności pracy w dziedzinie życia religijnego: docierania poprzez apostołstwo słowa, miłości i świadectwo chrześcijańskiego życia do poszczególnych osób oraz do rodzin. W ramach wspólnoty Kościoła jawią się oni jako wnoszący weń powiew świeżości i młodości, gdy poddają się kierownictwu Ducha Świętego. Katolicy świeccy jawią się więc jako współpracownicy duchownych, występujący w życiu i posłannictwie Kościoła obok nich, wspólnie realizujący zadania współczesności.¹⁵

W katolikach świeckich nie można jednak widzieć jedynie pomocników duchowieństwa, chociaż w dziedzinie duszpasterstwa pełnią oni rolę pomocniczą. Mają oni do spełnienia w Kościele i w świecie posłannictwo własne. Są oni zatem partnerami do współpracy, mającymi własne prawa i zadania. Duchowni stają tu wobec konieczności traktowania świeckich jako współodpowiedzialnych i pełnoprawnych partnerów do współpracy w realizacji misji Kościoła.¹⁶

Obok racji teologicznych przemawiających za uznaniem kościelnej godności i podmiotowości katolików świeckich istnieją także argumenty natury duszpasterskiej. Obecność duchownych w niektórych środo-

¹⁴ Por. Tenże. *Ludzie świeccy w komunijnej wspólnotcie Kościoła według Adhortacji apostołskiej „Christifideles laici”*. CTh 62:1992 nr 1 s. 144-146.

¹⁵ A. BŁAWAT. *Nauczanie Jana Pawła II o świeckich we wspólnotcie chrześcijańskiej*. CTh 67:1997 nr 4 s. 131-138.

¹⁶ Por. E. GÓRECKI. *Współpraca duszpasterzy i katolików świeckich*. AK 81:1993 z. 1 s. 99-101.

wiskach nie jest w pełni owocna; duchowny nie cieszy się z różnych względów właściwym duszpasterzom autorytetem. Do innych zaś środowisk dotarcie duchownych jest wręcz niemożliwe. W tych środowiskach rola ludzi świeckich wydaje się nieodzowna, a wartość ich posługi trudna do przecenienia.

5. Dostrzeganie charyzmatów świeckich

Ludzie świeccy obdarowani są przez Boga różnorodnymi powołaniami szczegółowymi, zdolnościami i darami charyzmatycznymi. Te różnorakie dary i talenty dane im są ze względu na uczestnictwo we wspólnocie ludzkiej i kościelnej. Wskazują one na potrzeby społeczności cywilnej i kościelnej, a także ukazują wielorakie możliwości zaangażowania ludzi świeckich w działalność apostolską Kościoła (zob. ChL 46-56).

Dostrzeganie darów i charyzmatów posiadanych przez świeckich jest wymogiem mającym swoje źródło w eklezjologii komunii oraz w przesłankach pastoralnych. Kościół, będący wspólnotą, jest bogaty różnorodnością powołań. Cechuje się on swoistym pluralizmem, przez co stale się on ubogaca. Ubogaca się jako wspólnota wierzących, a także ubogaca wszystkich swoich członków. Dla dobra wspólnoty, jej prawidłowego rozwoju i stałego rozwoju konieczną jest rzeczą, aby duszpasterze dostrzegali dary i charyzmaty ludzi świeckich, którymi mogą ubogacać współbraci i rozwijać wspólnotę. Duchowni stają nie tylko wobec konieczności dostrzegania charyzmatów i możliwości świeckich, lecz także wobec obowiązku ich rozwijania i umiejętnego wykorzystywania w duszpasterstwie.¹⁷

Na racje pastoralne składają się głównie wymagania stawiane przez otaczającą rzeczywistość. Zwłaszcza na płaszczyźnie diecezjalnej i parafialnej katolicy świeccy mogą spełniać wiele zadań, opierając się na indywidualnych możliwościach i predyspozycjach. W wielu pracach mogą oni wspomagać duszpasterzy, korzystając z osobistych doświadczeń i posiadanej wiedzy. Niejednokrotnie świeccy mogą zastępować duchownych w tych czynnościach, które nie wymagają przyjęcia święceń. Wielokrotnie też, jak wskazuje doświadczenie duszpasterskie, świeccy potrafią wypełnić powierzone im zadania lepiej od duchownych, których przewyższają specjalistyczną wiedzą i umiejętnościami w określonych dziedzinach.¹⁸

¹⁷ JAN PAWEŁ II. Przemówienie *Charyzmaty świeckich* (Rzym 9. 03. 1994). OsRomPol 15:1994 nr 8 s. 31-32.

¹⁸ G. ŚLĘZAK. *Współodpowiedzialność świeckich za Kościół poprzez diecezję i parafię*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 8:1980 s. 210-212.

Jako wskazanie dla duszpasterzy jawi się potrzeba wskazywania ludziom świeckim dziedzin, w które mogliby się zaangażować oraz umiejętność zachęcania ich podjęcia istniejących wyzwań. Potrzeba także otwartości ze strony duchownych, którzy niekiedy czują obawy przed dopuszczeniem świeckich do niektórych działań, a niekiedy wprost potrzeba przełamywania uprzedzeń.¹⁹

6. Szacunek dla inicjatywy laikatu

Sobór Watykański II stwierdza bardzo jednoznacznie w swoich postanowieniach, katolicy świeccy cieszą się wolnością właściwą wszystkim dzieciom Bożym. Wolność ta przejawia się między innymi w tym, że mogą oni inicjować w sposób swobodny prowadzić działalność apostołską. „Bardzo wiele bowiem istnieje w Kościele przedsięwzięć apostołskich, które zawdzięczają powstanie swobodnej decyzji i przez nich roztropnie są kierowane” (DA 24).

Pozostawienie swobody inicjatywy apostołskiej świeckim ma dla duchownych charakter zobowiązujący: „święci zaś pasterze uznawają mają i wspierać godność i odpowiedzialność świeckich w Kościele (...) i pozostawiać swobodę oraz pole działania, owszem, dodawać im ducha, aby także z własnej inicjatywy przystępowali do pracy” (KK 37). „Słuszną (...) wolność, która wszystkim przysługuje w społeczności ziemskiej, winni pasterze skrupulatnie respektować” (KK 37). Zwraca uwagę kategorię ton powyższych wypowiedzi, nie pozostawiającą żadnych wątpliwości co ich interpretacji. Postanowienia posoborowe zrywają z wcześniejszą, klerykalną, wizją Kościoła oraz wizją aktywności w Kościele. Przyznanie laikatowi nie tylko podmiotowości w procesie apostołstwa, lecz także własnej inicjatywy w działaniu oraz swego rodzaju autonomii w prowadzeniu dzieł apostołskich było przełomem w eklezjologii. Ojcowie soborowi zastrzegają jednak i przypominają, że „żadna inicjatywa nie może przybierać miana „katolickiej” bez zgody prawowitej władzy kościelnej” (DA 24).

¹⁹ Nauczając o tym aspekcie współpracy duchowieństwa i laikatu Jan Paweł II stwierdza, odnośnie działalności duszpasterzy, że „ten *munus regendi* jest zadaniem bardzo delikatnym i złożonym. Wymaga, oprócz poświęcenia uwagi pojedynczym osobom i różnym powołaniom, zdolności porządkowania i wykorzystania wszystkich darów i charyzmatów, które Duch wzbudza we wspólnotę, sprawdzania ich oraz ukazywania ich przydatności w budowie Kościoła, zawsze w jedności z biskupami. Ta postęga wymaga od kapłana intensywnego życia duchowego, bogatego w przymioty i cnoty potrzebne osobie, która „przewodzi” i „kieruje” wspólnotą, „starszemu” w najbardziej szlachetnym i pełnym sensie tego słowa”. – PDV 26.

Szczególnym miejscem, gdzie świeccy mogą wykazać się inicjatywą apostołską są zrzeszenia katolickie, a zwłaszcza stowarzyszenia, ruchy i małe grupy. Mają oni prawo zakładać zrzeszenia, kierować nimi i wstępować do już istniejących (por. DA 19; ChL 29). Nauczanie Kościoła posoborowego uznaje wolność zrzeszania się katolików świeckich za sprawę wielkiej wagi. Wolność tę należy rozumieć jako autentyczne prawo laikatu wynikające z sakramentu chrztu, nie zaś jako ustępstwo ze strony duchowieństwa. Wolność ta zobowiązuje jednak świeckich do aktywnego udziału w posłannictwie Kościoła (zob. ChL 29).

Ojcowie soborowi przestrzegają jednak przed pochopnym zakładaniem nowych zrzeszeń, ponieważ mogłoby to rozproszyć siły. Przestrzegają także przed niepotrzebnym podtrzymywaniem starych, nieaktualnych form aktywności. Za niewskazane uważają też bezkrytyczne przenoszenie zrzeszeń z jednego kraju do drugiego, bez uwzględnienia specyfiki zrzeszenia i kraju (por. DA 19). Wolność laikatu podlega zatem roztropnej ocenie duchowieństwa.²⁰

III. Zasady dotyczące świeckich

Podobnie, jak istnieją zasady współpracy odnoszące się głównie do duchowieństwa, tak istnieją zasady dotyczące przede wszystkim ludzi świeckich. Pośrednio mają one związek z duchownymi, jednak o tyle, o ile pozostają w relacji do świeckich. Ich charakter zobowiązujący dotyczy laikatu.

1. Zaangażowanie się w Kościół i świat

Możliwość czynnego zaangażowania się w realizację misji Kościoła jest darem, ale takim, który niesie ze sobą zobowiązanie. Sobór Watykański II poucza, że „wszystkim (...) wiernym nałożony zostaje wspaniały obowiązek przyczyniania się do tego, aby wszyscy ludzie na całym świecie poznali i przyjęli boskie orędzie zbawienia” (DA 2). Z tego obowiązku nikt nie jest i, biorąc pod uwagę założenia eklezjologii komunii, nikt nie może być. Dotyczy on zatem także laikatu, stanowiącego najlichnieszą część Kościoła. Wspomniany Dekret o apostołstwie świeckich kieruje do nich wprost nakaz zaangażowania się

²⁰ A. BŁAWAT. *Rola i znaczenie kapłana w organizacjach ludzi świeckich*. CTh 54:1984 nr 1 s. 118-124.

w działalność Kościoła gdy poucza, że „obowiązek i prawo do apostołstwa otrzymują świeccy na mocy zjednoczenia swego z Chrystusem-Głową” (nr 2).²¹

Jest rzeczą znamionną, że zaangażowanie się laikatu w życie i misję wspólnoty Kościoła postrzegane jest jako realizacja osobistej świętości. Co więcej, w nauczaniu soborowym jak i posoborowym, zaznacza się wyraźnie, że nie istnieje świętość, która mogłaby być realizowana bez wspólnoty i nie skierowana ku wspólnotcie. „Powołanie do świętości jest *głęboko związane z misją* i odpowiedzialnością świeckim w Kościele i w świecie. (...) Samo przeżywanie świętości, wynikające z uczestnictwa w życiu świętego Kościoła, jest pierwszym i fundamentalnym wkładem w budowanie kościelnej wspólnoty ...” (ChL 17).

Zaangażowanie się w realizację posłannictwa Kościoła jest równoznaczne z zaangażowaniem się we współpracę z duchowieństwem. Jawi się ono jako konieczność ze względu na posyłającego świeckich Chrystusa, a także ze względu na powodzenie misji i jej owocność. Dla katolików świeckich potrzeba ta posiada charakter zobowiązujący. Bez pozostawiania w relacji z duchowieństwem nie jest możliwe, aby świeccy wypełnili swoje powołanie, a tym bardziej, aby mogli zrealizować swoją osobistą świętość.²²

2. Posłuszeństwo pasterzom

Zasada dotycząca laikatu, mówiąca o jego posłuszeństwie względem duchownych, jest poniekąd odwrotnością zasady dotyczącej duchowieństwa przyznającej mu prawo kierowania współpracą w Kościele. Nauczanie soborowe nie pozostawia wątpliwości, że świeccy powinni okazywać duchownym posłuszeństwo. Konstytucja dogmatyczna o Kościele podaje, że „ludzie świeccy, tak jak wszyscy wierni Chrystusowi, winni z chrześcijańskim posłuszeństwem stosować się ochoczo do tego, co postanawiają święci pasterze, reprezentujący Chry-

²¹ Zob. JAN PAWEŁ II. Przemówienie *Prezbiter wobec społeczności świeckich* (Rzym 28. 07. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 11s. 43.

²² W praktyce wypełnienie tej zasady przez laikat napotyka na pewne trudności. Dotyczą one przede wszystkim charakteru współpracy we wspólnotcie kościelnej. Świeccy stonkowo chętnie angażują się w duszpasterstwo Kościoła, nawet przejmując niektóre funkcje duchownych. Często natomiast nie angażują się w życie społeczne, co jest ich pierwszym terenem działalności. Stąd słuszną jest rzeczą mówienie o „klerykalizacji laikatu”. – Zob. E. WERON. *Przeciwko klerykalizacji ludzi świeckich*. CTh 68:1998 nr 4 s. 169-177. Osobnym problemem pozostaje niechęć do angażowania się świeckich w życie Kościoła i współpracy z duchownymi. Jest to zjawisko złożone, mające wielorodne przyczyny.

stusa, jako nauczyciele i kierownicy w Kościele” (nr 37). Obok funkcji nauczania, skądinąd oczywistą, funkcja kierownicza jest tą dziedziną, gdzie obowiązuje posłuszeństwo duchowieństwu. Istnieje ono nie tylko ze względów techniczno-organizacyjnych; ma ono charakter nadprzyrodzony – zasada posłuszeństwa obowiązuje ze względu na Chrystusa i należna jest duchownym tak jak Chrystusowi.²³

Współpraca z duchowieństwem na zasadzie posłuszeństwa wymaga od świeckich przyjęcia właściwej postawy duchowej. Posłuszeństwo jest zrozumiałe na gruncie wiary.²⁴ W jej duchu należy patrzeć na Kościół, jego posłannictwo oraz wynikającą z niego współpracę z duchowieństwem. Nie można bowiem współpracy postrzegać jedynie na płaszczyźnie naturalnej. W celu realizacji współpracy w duchu posłuszeństwa konieczna jest także chrześcijańska *caritas*. Jej istnienie we wzajemnych relacjach sprzyja wzajemnemu otwarciu i zrozumieniu pomiędzy świeckimi i duchownymi. Pomaga także w rozstrzygnięciu problemów i nieporozumień.²⁵

IV. Zasady dotyczące natury współpracy

Współpraca duchowieństwa z laikatem zakłada istnienie więzi między tymi stanami Kościoła. Więzi te są wielorakie i mają charakter dialogowy. Zachowanie zasad dotyczących natury współpracy umożliwia nawiązywanie więzi oraz warunkuje podtrzymywanie i rozwój współpracy.

1. Jedność i pluralizm działania

Jedność działania zakłada posiadanie wspólnego celu dotyczącego realizacji posłannictwa Kościoła oraz koordynacji wysiłków zmierzających do jego osiągnięcia. Oznacza wspólne zmierzanie w tym samym kierunku. Cele te mogą być ogólne i mieścić się w zakresie całego apostołstwa w Kościele; mogą być także szczegółowe, dotyczące pojedynczych inicjatyw o zasięgu lokalnym. Mogą one wynikać z posłannictwa Kościoła, jak również z bieżących potrzeb wspólnoty eklezjalnej, określone przez duszpasterzy.

²³ II Polski Synod Plenarny. *Sól ziemi. Powołanie i posłannictwo świeckich* nr 39.

²⁴ Por. P. GÓRALCZYK. *Laicka wierność i posłuszeństwo Bogu*. CTh 71:2001 nr 4 s. 185-187.

²⁵ Por. W. SOKOŁOWSKI. *Laikat w Kościele*. „Horyzonty Wiary” 11:2000 nr 2 s. 10-16.

Pluralizm działania odnosi do sposobów realizacji tych celów. Wynika on z różnorodności powołań szczegółowych oraz możliwości poszczególnych osób, jak również z okoliczności czasu i miejsca realizacji wytyczonych celów. Pluralizm taki stoi u podstaw różnorodności dróg realizacji chrześcijańskiego powołania. Przyczynia się on do ubogacania Kościoła przez otwarcie się wspólnoty kościelnej na działanie Ducha Świętego.

Funkcjonowanie zasady jedności i pluralizmu we współpracy napotyka w praktyce kościelnej na różnorakie trudności. Niekiedy jedność działania sprowadzana jest do uniformizmu. Przejawia się on w schematyzmie podejmowanych działań, bez uwzględniania okoliczności, które je różnicują. Działania takie odbywają się „pod dyktando” duchownych, bez prowadzenia dialogu duszpasterskiego. „Uniformizm jest instrumentalizowaniem Kościoła, swoistą ignorancją fundamentu jego jedności, którym jest sam Chrystus”.²⁶

Zachowanie zasady pluralizmu we współpracy pobudza do inicjatywy i twórczości, zwłaszcza ludzi świeckich. Uniemożliwia pojawienie się sztucznej, pozornej jedności.²⁷ Przeszkadza również w zakorzenianiu się miernoty w życiu wspólnot kościelnych oraz inspirowanie do samodzielnej twórczości.²⁸

2. Braterski charakter współpracy

Umiejętność stosowania zasady jedności i pluralizmu, zarówno przez duchownych jak i świeckich, jest swego rodzaju sztuką. Zależy ona po części od indywidualnych umiejętności i starań poszczególnych osób. Także umiejętność kierowania współpracą przez duchownych, a także stosowanie

²⁶ M. ŁASZCZYK. *Perspektywy współpracy duchownych i świeckich w Kościele*. „Studia Włocławskie” 3:2000 s. 183.

²⁷ Por. J. MARIANŃSKI. *Życ parafii*. Wrocław 1984 s. 80.

²⁸ Według niektórych autorów, przyczyn niechęci do pluralizmu w Kościele w Polsce należy doszukiwać się w niebezpieczeństwie relatywizmu. Praktykowanie jednak zasady jedności uniemożliwia popadnięcie w relatywizm. Granica między pluralizmem a autonomią laikatu wyznaczania jest przez dobrze rozumianą i prawidłowo stosowaną jedność. – Zob. Łaszczuk s. 184.

Bywa jednak i tak, że świeccy prowadzą zasadę pluralizmu do skrajności, gdzie inicjatywa przeradza się w samowolę i przekraczają tę trudną do uchwycenia granicę między autonomią a pluralizmem. W skrajnych przypadkach samowola w interpretacji zasad współpracy duchowieństwa i laikatu może prowadzić do kontestacji hierarchicznego ustroju Kościoła i traktowania go jak ludzką wspólnotę, kierującą się przyrodzonymi zasadami. – Por. K. KANIA. *Świeccy, księża, biskupi*. „Horyzonty Wiary” 12:2001 nr, s. 50-61.

trwanie w posłuszeństwie pasterzom przez laikat jest niosą ze sobą niebezpieczeństwo wypaczeń. Brak takich umiejętności i poszczególnych duchownych lub świeckich oznacza trudności we współpracy lub nawet zerwanie.

Wewnętrzną wartością współpracy, warunkującą jej istnienie i funkcjonowanie jest braterstwo pomiędzy świeckimi i duchownymi. Opiera się ono na nadprzyrodzonej miłości, jaką powinni oni mieć dla siebie nawzajem. Ponieważ inicjatywa we współpracy duchowieństwa i laikatu leży po stronie duszpasterzy, dlatego też oni, niejako pierwsi, stoją wobec konieczności wprowadzania jej we wzajemne relacje oraz jej podtrzymywania. Wewnętrzna cecha jaką jest miłość pasterska powinna przejawiać się na zewnątrz w pokorze. Pokora ta odnosi się najpierw do sprawowanego urzędu. Duchowni powinni być sługami Jezusa Chrystusa, a uczestnictwo w Jego misji podstawowym obowiązkiem: nie mogą „szukać swego, lecz tego co należy do Jezusa Chrystusa” (Mt 20, 28; por. DK 9). Po wtóre, pokora odnosi się do relacji ze świeckimi. Duszpasterze powinni być dla nich nie panującymi, jak ma to miejsce z przewodniczącymi wspólnocie w społeczności cywilnej, lecz mają być ich sługami na wzór Chrystusa Sługi.²⁹ Kolejny wymiar miłości duchownych do laikatu odnosi się do konieczności włączania wszystkich do współpracy i wspólnoty, opartej właśnie na miłości.³⁰

Miłość pasterska duchownych przejawia się w konkretnych cechach, którymi się oni odznaczają. Są nimi: uprzejmość, stałość, cierpliwość, życzliwość, współczucie, zwłaszcza dla ubogich duchowo i materialnie. Jest pożądane, aby duchowni cechowali się empatią, która jest cechą konieczną w procesie prowadzenia do wspólnoty i współpracy tych, którzy oddalili się od Kościoła.³¹

DIALOGOWY charakter współpracy duchownych i świeckich zobowiązuje także laikat do podtrzymywania jej i realizowania w duchu braterskim. Podobnie jak duchowni, tak również świeccy powinni postawę braterską wywodzić z chrześcijańskiej miłości. Zewnętrznym przejawem braterstwa ze strony laikatu jest traktowanie duchownych jak pasterzy i ojców. Miłość laikatu do duchowieństwa nazywana jest miłością synowską. Przejawia się ona na zewnątrz m.in. uczestnictwem świeckich troskach duszpasterskich, które powinni oni wspierać czynem i modlitwą, a także ciągłą troską o przewyciężanie przeszkód istniejących między tymi stanami Kościoła (DK 9).

²⁹ JAN PAWEŁ II. Przemówienie *Więzi prezbiterów z innymi wiernymi* (Rzym 22. 09. 1993). OsRomPol 15:1994 nr 1, s. 35.

³⁰ Zob. Tenże. Przemówienie *Prezbiter człowiekiem miłości* (Rzym 7. 07. 1993). OsRomPol 14:1993 nr 11, s. 37-38.

³¹ *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* nr 30.

V. Wnioski teologicznopastoralne

Zasady współpracy duchowieństwa i laikatu w Kościele wynikają głównie z eklezjologii komunii Soboru Watykańskiego II, rozwijanej następnie przez nauczanie Kościoła posoborowego, zarówno na płaszczyźnie ogólnokościelnej, jak i w Kościele w Polsce, oraz z refleksji teologicznej prowadzonej wokół tego nauczania. Wynikają one najpierw z założenia, że Kościół posiada naturę wspólnotową. Założenie to pozwala na dostrzeżenie podmiotowego istnienia oraz takiejże działalności obu tych stanów we wspólnocie kościelnej. Pozwala również na sformułowanie odrębnych zasad dotyczących świeckich i duchownych jako partnerów współpracy oraz więzi, które na te współpracę się składają. Wyprowadzenie zasad współpracy z eklezjologii sprawia, że zasady te są zasadami teologicznymi, nie tylko praktycznymi. Wykraczają one swoją naturą poza techniczno-organizacyjne znaczenie ich stosowania.

Niektóre z nich mają jako źródło racje pastoralne, u podstaw niektórych zaś racje względy pastorałe stoją obok eklezjologicznych. Dwojakie spojrzenie na zasady współpracy jeszcze bardziej uzasadnia ich wyartykułowanie oraz zwraca uwagę na konieczność ich stosowania w realizacji posłannictwa Kościoła.

Warto jednak zauważyć, że wszystkie zasady współpracy duchowieństwa i laikatu w Kościele odznaczają się koniecznością ich stosowania. Konieczność ta wynika nie tylko z przesłanek teologicznych. Znajduje ona potwierdzenie w apostołstwie i duszpasterstwie. Niestosowanie tych zasad pociąga za sobą trudności we współpracy, a niekiedy nawet ją uniemożliwia. Dalszą konsekwencją pomijania tych zasad jest kryzys w życiu wspólnoty eklezjalnej.

Konieczność stosowania powyższych zasad we współpracy implikuje wniosek, że mają one charakter zobowiązujący. Zobowiązują one obie strony współpracy, chociaż nie wszystkie zasady w takim samym zakresie. Głównie zobowiązują one te osoby, do których się zwracają. Jednak ze względu na dialogowy charakter współpracy odnoszą się one i zobowiązują do ich zachowywania także drugą stronę.

Większość wskazanych zasad odnosi się do duchownych. Jest to związane z posłannictwem, jakie spełniają oni we wspólnotach kościelnych. Są oni tam pasterzami, odpowiedzialnymi za powierzonych wiernych, a także za współpracę z nimi. Zasady te można określić jako swego rodzaju prawa i obowiązki duchowieństwa.

Koniecznościowym i zobowiązującym charakterem zasady współpracy odnoszą się do zagadnień związanych z duchowością, tak du-

chowienia jak i laikatu. Ich stosowanie warunkuje bowiem właściwe realizowanie posłannictwa do Kościoła i w Kościele. Z tego też względu odnosi się także do realizacji osobistej świętości przez poszczególnych świeckich i duchownych, którą realizuje się we wspólnocie i w ostatecznym przeznaczeniu dla wspólnoty. Nie bez znaczenia jest też fakt, że współpraca duchowieństwa i laikatu powinna być przeniknięta chrześcijańską miłością.

Odniesienie zasad współpracy do duchowości duchowieństwa i laikatu implikuje konieczność przygotowanie obu tych stanów do współpracy w Kościele. Na czoło formacji intelektualnej wysuwa się potrzeba zwiększenia świadomości miejsca i roli we wspólnocie kościelnej oraz konieczności samej współpracy. Formacja duchowa z kolei wymaga wypracowywania i pogłębiania miłości: u duszpasterzy pasterskiej i ojcowskiej, u świeckich zaś synowskiej. Celem współpracy nie jest rywalizacja między obu tymi stanami Kościoła, lecz dążenie do rozszerzania Królestwa Bożego na ziemi oraz solidarne pomnażanie dobra wspólnego.

DIE REGELN DER MITARBEIT DER GEISTLICHEN UND LAIEN IN DER KIRCHE

ZUSAMMENFASSUNG

Die Regeln der Mitarbeit der Geistlichen und Laien in der Kirche gehen aus der Ekklesiologie der Kommunion hervor. Sie bringen sich zu den Geistlichen und den Laien hin, so auch zu gegenseitigen Relationen. Das II Vatikanische Konzil lenkt die Aufmerksamkeit auf die Notwendigkeit hin, sie anzuwenden. Die Mitarbeit wäre unmöglich ohne sie, und die kirchliche Gemeinschaft befaende sich in der Krise. Sowohl Kleriker sind zu den Regeln der Mitarbeit verpflichtet wie auch die Laien, obwohl die Mehrheit von den Regeln die Kleriker betrifft. Denn die Geistlichen sind die Seelsorger des Gottesvolkes. Diese Regeln sind mit der Spiritualitaet der Kleriker und der Laien verbunden. Es ist darum notwendig, die christliche Liebe zu praktizieren, damit diese Regeln angewendet werden koenen. Sehr wichtig ist es auch, dass sich beide Seiten zur Mitarbeit gut vorbereiten. Denn man braucht geistliche und intellektuelle Formation dazu.